

СТАНОВИЩЕ

за: дисертацията относно придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, на редовния докторант Янита Кирова на тема: „Невербални театрални форми в Югоизточна Европа (90-те години на XX – първите две десетилетия на XXI век)“, с научен ръководител проф. д.н. Ваня Лозанова-Станчева

изготвена от: доц. д-р Ирена Иванова Бокова,
Нов български университет,
въз основа на заповед на директора на ИБЦТ за Научно жури
№189 РД-16/20.12.2022 и Протокол № 01/11.01.2023 от първото заседание на Научното жури

Темата на дисертационния труд на Янита Кирова „Невербални театрални форми в Югоизточна Европа“ е актуална в контекста на нарастващия интерес в сферата на социалните науки за човека към телесното и към сетивното – и в усвояването на култура, и в нейното интерпретиране, и в нейното изследване и съответно инструментализиране за изразяване. Невербалната комуникация е широко изследователско поле, което отразява реалните измерения на невербалното в социалните отношения, неговата значимост в сферата на изкуствата, но и в разнообразни социални дейности. Изследователският проблем предизвиква интерес както с конкретната сфера на анализ – театралните форми, така и с широкия регионален обхват Югоизточна Европа. Авторката се насочва към сравнителен анализ въз основа на проучвания и научни публикации, споделени размисли, анализи и текстове от професионалисти в невербални театрални форми, на текстове в интернет, чрез които се самопредставят театрални трупи, артисти, мениджъри на фестивали. Последното е и предизвикателство към авторката, тъй като многообразието от текстове може да отведе към разширяване на гледни точки, но и да затрудни изграждането на научна концепция. Янита Кирова успява да изгради ясна концепция в текста и да я защити успешно и последователно във всяка една част от дисертацията.

Текстът отговаря на формалните изисквания за дисертация и развива проблематиката в увод, 4 глави, заключение и библиография. Темата е конкретизирана времево – 90-те години на XX – първите две десетилетия на XXI век, и пространствено в Югоизточна Европа, което задава ясни рамки на изложението. Съдържанието е добре

структурирано и показва ясна логика и последователност в разгръщане на тезите и изпълнение на задачите, поставени в текста.

В увода е конкретизирана проблематиката теоретично, като изследването се насочва към невербални форми на общуване (физически и куклен невербален театър). Границите на Югоизточна Европа се възприемат от гледна точка на физическата география и тук е включено обяснение защо в анализа е вписана Словения. Тук ясно са посочени целите и задачите на изследване, източниците, както и трудностите през подобно изследване, особено в ситуация на ограничени възможности за контакт и наблюдение на театрални трупни (епидемична ситуация). Съществува аналитичен и добре обоснован преглед на научната литература и избор на основни концепции, анализирани и надграждани в първа глава. Тук е заложен и първият опит за вписване на медицинската клоунада в темата с изграждане на общ контекст на невербалните театрални форми и медицинската клоунада – невербалното общуване.

Първа глава „Театър и невербална комуникация“ е в основата на изграждане на теоретичната концепция на изследването и понятията, с които работи авторката. Текстът показва много задълбочен анализ на разнообразни източници, много добро познаване на развитието на театралните форми, свързвани с невербалната комуникация и умения за изграждане на научна теза и нейната адекватна защита. По убедителен и коректен начин се доказва съществуването и развитието на невербалния театър като самостоеен театър с алтернативни на словото изразни средства. Добре дефинираният избор на базови понятия акцентира върху общуване „тук и сега“, живо непосредствено общуване“ и „тялото – в центъра“, което позволява на авторката да обоснове избора на анализ на физически невербален театър и куклен невербален театър. Този избор е следван в текста и създава неговата кохерентност. В отделни моменти интерпретацията на отделни явления би била адекватна, ако наблегне на културните различия, а не се обосновава със спорното твърдение за „национално-психологически особености на народите“ като един от критериите за диференциация на стилове.

Дефиницията в края на главата е издържана и коректно защитена с ясно разграничаване на театрални форми, в които е възможен и вероятен досег с невербалните форми (танцов театър, куклен театър и др.).

Втора глава „Социокултурен контекст на невербалните театрални форми в Югоизточна Европа 90-те години на XX в. – първите две десетилетия на XXI в.“ е самостоятелното теренно изследване на авторката, в което чрез анализи и сравнения тя изгражда коректно картината на невербалния театър в регионален план и във връзка с културните специфики на развитие на всяка една от изследваните държави. Тук се включва представяне на традиции в театралните форми, развитието на невербалното като формат на изразяване и водещи фигури в национален план с идея за обобщение за всеки конкретен случай. Анализът включват икономическа ситуация, в някои случаи законодателни инициативи, статистически данни в отделни подтеми, елементи на политически анализ. Като цяло главата дава много добра представа за невербалните театрални форми в очертания времеви период. Авторката се старее да анализира конкретните ситуации в държавите в контекста на икономическо-политически, политико-законодателни, исторически трансформации и в зависимост от информацията и източниците, с които разполага. Това определя и различната плътност в представяне на отделните случаи – например Гърция и Кипър с множество примери и ясно очертани тенденции, а други държави с относително ограничена информация. Това предизвикателство е преодоляно с извеждане на обобщение за развитието на невербалните театрални форми след всеки един от представените случаи (всяка страна). Така големият обем факти, събития и описания на театрални труп и постановки е подчинено на задълбочен анализ.

Трета глава „Фестивали на невербални театрални форми и формации в Югоизточна Европа (...)“ е логично продължение на изследването, което показва по друг начин живия спектакъл като потребност за публиките и като творческа лаборатория. Тук отново проличават знанията и уменията за анализ и сравнителен анализ от страна на Я. Кирова на огромен обем събития и факти, които да бъдат представени с оглед на заявената проблематика. Авторката успява да работи с изградената терминология и да представите разнообразните събития във връзка с тяхното интерпретиране като невербална комуникация. Изводите в края на главата отразяват аналитичните тези и са много добра връзка към предшестващите глави.

Четвърта глава „Прилагане на невербални театрални форми в контекста на Терапевтичния театър: Медицинска клоунада“ е загатната в началото на дисертацията,

като връзката на четвърта глава с театралните невербални форми се свързва с невербалната комуникация. Именно този подход позволява изследване на невербалните театрални форми като изкуство, но не и само изкуство, а и с друга социална насоченост. Ако първите глави са посветени на невербални театрални форми, то последната засяга нейните употреби извън театъра. Контекстът се променя и става дума за арт терапия, което показва различен фокус към невербалното общуване. В тази глава принос е не само проблематиката – поставена за първи път у нас, но и наблюденията и споделеното „преживяно“ (по Марсел Мос) от авторката като пряк участник в описаните и анализирани процеси на общуване.

В заключение трябва да се отбележи, че текстът е завършен и представлява единно цяло, посветено на много важна проблематика за телесното и сетивното като изразни средства за създаване и за интерпретиране на култура. Историчността на анализа е червена нишка, която преминава през всички глави и всички подтеми. Проблематиката е изследвана задълбочено и с коректен аналитичен апарат. Не само като тема с актуално звучене, но и като изучаване и изследване на нови културни форми – невербални форми на общуване в театъра, в региона на Югоизточна Европа. Текстът има принос за изграждане на ново познание, свързано с тялото като инструмент за изразяване и интерпретация на съвременността. Дисертацията за първи път прави аналитичен обзор на невербални театрални форми в Югоизточна Европа като задава ясна терминологична рамка и прави задълбочен анализ в регионален план.

Авторефератът отговаря на текста на дисертацията и я представя по адекватен начин. Приносите са отразени коректно

Въз основа на изложеното, препоръчвам убедено на уважаемите членове на Научния съвет на Института по балканистика с Център по тракология „Проф. Ал. Фол“ при БАН да присъдят на Янита Кирова въз основа на предложения текст „Невербални театрални форми в Югоизточна Европа (90-те години на XX в. и първите две десетилетия на XXI в.)“ научната и образователна степен „доктор“.

8.02.2023 г.

доц. д-р Ирена Бокова, НБУ